

Kontinentalsokkelens avgrensning utenfor 200 nautiske mil: Norske og russiske perspektiver i de nordlige havområder

ØYSTEIN JENSEN
Fridtjof Nansens Institutt

Ikrafttreddelsen av FNs havrettskonvensjon har brakt til overflaten folkerettslige problemstillinger av særlig viktighet for de arktiske kyststater. Denne artikkelen gir en oversikt over reglene som omhandler fastsettelsen av kontinentalsokkelens yttergrenser utenfor 200 nautiske mil. For Norge og Russland reiser implementeringen av Havrettskonvensjonens bestemmelser viktige spørsmål i relasjon til overlappende sokkelkrav i det nordlige Barentshavet og forvaltningen av kontinentalsokkelen i Svalbards tilstøtende havområder. Det nye med Havrettskonvensjonens bestemmelser er likevel først og fremst at de gir anvisning på hvilke geologiske kriterier som er rettslig relevante for å avgjøre kontinentalsokkelens utstrekning – og at den etablerer en spesiell kommisjon for å bekrefte tilstedeværelsen av slike omstendigheter: FNs kontinentalsokkelkommisjon. Endelig gjøres noen rettspolitiske bemerkninger i relasjon til den ekspanderende norske og russiske kontinentalsokkeljurisdiksjon i de nordlige havområder.

Under ledelse av parlamentsmedlem og mangeårig arktisk oppdager Artur Tsjilingarov maktet en russisk ekspedisjon sommeren 2007 for første gang å ta seg ned på havets bunn ved polpunktet i Nordishavet. Som symbol på en vellykket ekspedisjon og for å synliggjøre Russlands tilstedevæ-

---

Forfatteren vil takke Douglas Brubaker, Jørgen Holten Jørgensen, Arild Moe, Svein Rottem og Davor Vidas for gjennomlesning og kommentarer til et første utkast av denne artikkelen.

relse i nord ble et russisk titanflagg satt igjen på over 4000 meters dyp. Flagplantingen førte umiddelbart til medieoppslag verden over og ble av mange betraktet som starten på et kappløp om de nordlige havområder. Men hva var egentlig bakgrunnen for den russiske ekspedisjonen? Og hva er sammenhengen med rapportene fra FNs klimapanel som blant annet viser at isen i Arktis smelter langt raskere enn først antatt, og at menneskene sannsynligvis selv er skyld i dette? Er det klimaendringer, issmelting og økt ressurstilgang som gjør at de arktiske kyststater i langt større grad enn tidligere synes å være interessert i Polhavets kontinentalsokkel og potensielt store ressurser?

Denne artikkelen søker å vise at forklaringen for det vesentlige er en annen og tar utgangspunkt i at Russland, på lik linje med alle andre stater som er part i FNs havrettskonvensjon fra 1982,¹ har en folkerettslig forpliktelse til å etablere kontinentalsokkelens yttergrenser der man akter å fastsette disse lengre enn 200 nautiske mil fra territorialfarvannets grunnlinjer. Artikkelen gjør først og fremst en rettslig analyse av Havrettskonvensjonens artikkel 76, som blant annet omhandler hvordan Norge og Russland skal gå frem for å fastsette endelige og bindende yttergrenser for sine kontinentalsokler. Innledningsvis ses det i denne sammenheng kort nærmere på kontinentalsokkelinstituttets fremvekst og sentrale betydning i den moderne havretten og hvilke rettigheter Norge og Russland kan påberope seg i anledning jurisdiksjon over denne. Videre drøftes hvilken betydning implementeringen av artikkel 76 har for de uløste jurisdiksjonsspørsmål mellom Norge og Russland i de nordlige havområder. Det gis en kort oversikt over hvilke spørsmål vi her står overfor og hvorvidt prosessen med å fastsette kontinentalsokkelens yttergrenser er relevant i relasjon til de maritime grensespørsmål i Barentshavet og for forvaltningsregimet som gjelder kontinentalsokkelen rundt Svalbard.

Sett i lys av det folkerettslige rammeverk, gjøres til slutt en rettspolitisk vurdering av den ekspanderende norske og russiske kontinentalsokkeljurisdiksjon i de nordlige havområder. Det har vært hevdet at de arktiske kyststater kan opptre provoserende eller konfliktskapende ved å følge Havrettskonvensjonen i disse spørsmål og at man heller bør avstå fra å hevde sine krav i tråd med det konvensjonen bestemmer. I denne sammenheng har det blant annet vært anført at hensynet til miljøet må prioriteres og at arktiske havområder underlagt nasjonal jurisdiksjon vil kunne være en trussel mot det marine miljø. Bør ikke havretten også her være den grunnleggende premissleverandør for hvordan kyststatene velger å opptre, og hensett til de rettslige og politiske realiteter, hva er i så fall alternativet?

---

1 Publisert i Møse (1995: 464-465).

Det folkerettslige rammeverk: Fra Truman-proklamasjonen til FNs havrettskonvensjon

Kontinentalsokkelen var et geologisk begrep lenge før det fikk sin juridiske tilnærming. Utviklingen av instituttet i rettslig forstand falt senere sammen med statenes voksende energi- og ressursbehov etter den andre verdenskrig og samtidig med at det ble mulig å utnytte havbunnens ressurser lengre fra kyststatenes territorium. Muligheten til å sikre seg rettigheter over disse ressurser stod imidlertid overfor et rettslig hinder: På havbunnen utenfor kyststatens territorialfarvann gjaldt reglene om det åpne havs frihet, først og fremst retten til navigasjon og fiske.² For at kyststatenes ønske om jurisdiksjon over havbunnen ikke skulle komme i konflikt med disse grunnleggende rettigheter, var det nødvendig å komme til enighet om et nytt rettslig rammeverk.

Det første forsøk på å formulere en ny rettstilstand for kontinentalsokkelen var president Harry Trumans proklamasjon av 28. september 1945 (Whiteman 1965). Truman erklærte at ressursene på den amerikanske kontinentalsokkel var underlagt amerikansk jurisdiksjon og der kontinentalsokkelen grenset opp mot en annen stats sokkel, var det opp til statene selv å komme til enighet om en delelinje. En rekke andre kyststater valgte å opprette tilsvarende soner. Enkelte latinamerikanske og afrikanske stater hevdet imidlertid ikke bare at man hadde begrensede rettigheter til ressursene på kontinentalsokkelen, men endog at kyststatens *suverenitet* gjaldt så langt som til 200 nautiske mil fra kysten. Forvirringen som hersket på slutten av 1940- og tidlig 1950-tallet gjorde likevel to ting klart. For det første var man enige om å etablere en ny havsone som gjaldt undersøkelse og utnyttelse av kontinentalsokkelens naturforekomster. For det andre, hensett til både sonens geografiske utstrekning og reglenes materielle innhold, måtte den nye rettsorden være basert på et kompromiss mellom retten til havets frihet på den ene siden og kyststatenes interesser i å nyttiggjøre seg havbunnens ressurser på den andre.

FNs første havrettskonferanse vedtok i 1958 Genèvekonvensjonen om Kontinentalsokkelen (UNTS 1958). Det ble imidlertid klart at denne traktaten ikke maktet å avveie de mange hensyn som etter hvert gjorde seg gjeldende. Dette gjaldt for eksempel forholdet mellom utviklingsland og industriland og ønsket om en mer rettferdig fordeling av havbunnens ressurser. Hovedproblemet var likevel at konvensjonens bestemmelser ikke

---

2 Den nederlandske juristen Hugo Grotius introduserte reglene om havets frihet i *Mare Liberum* i 1609. Boken er imidlertid mindre kjent for det den virkelig var i denne sammenheng: en manifestasjon av statspraksis. I sin doktrine om havets frihet forfektet Grotius i realiteten interessene til Det nederlandske ostindiske kompani og presenterte et teoretisk rammeverk for De forente Nederlandenes praksis med å utfordre de spanske og portugisiske monopoler i den østindiske region (Brown 1992: 169-170).

i tilstrekkelig grad tok høyde for den teknologiske utviklingen som fant sted på 1960-tallet. Kyststatene var etter hvert i stand til å utnytte havbunnens naturforekomster på langt mer enn 200 meters dyp. Konvensjonens artikkel 1 åpnet riktignok for dette, men definerte kontinentalsokkelens yttergrenser etter et meget vagt kriterium: «... to where the depth of the superjacent waters admits of the *exploitation* of the natural resources ...» (mine uth.).

At havbunnen i sin helhet kunne bli underlagt nasjonal jurisdiksjon bekymret flere. Det var likevel først da Maltas ambassadør Arvid Pardo talte til FNs generalforsamling i 1967 at problemstillingen for alvor fikk global oppmerksomhet. Pardo henvendte seg til verdenssamfunnet med ønske om en ny rettsorden for havene, en rettsorden som på en mer tilfredsstillende måte definerte grensene for den nasjonale jurisdiksjon og samtidig anerkjente havbunnen utenfor som menneskehetens felles arv (UNGA 1967–1968).³

Pardos notable redegjørelse er en milepæl i den moderne havrettens historie og var direkte medvirkende til at nye kompromisser ble gjenstand for drøftelser under FNs tredje havrettskonferanse mellom 1973 og 1982, samtidig som flere rettssaker vedrørende kontinentalsokkelinstituttet stod til prøve hos Den internasjonale folkerettsdomstol i Haag.⁴ Forhandlingene ledet frem til vedtakelsen av FNs havrettskonvensjonen (UNCLOS 1982), et globalt regelverk for nasjonal lovgivning, hvis formål blant annet er å opprette en rettsorden for havene som skal lette internasjonalt samkvem og sikre en rett, rimelig og effektiv utnyttelse av deres ressurser. Reglene om kontinentalsokkelen finnes i konvensjonens del VI.

Kyststatens jurisdiksjon: «Suverene rettigheter»

Betydningen kontinentalsokkelinstituttet har i den moderne havrett kan bare forstås under hensyntagen til de beføyelser som kyststaten tilkommer i medhold av regelverket. Havrettskonvensjonens artikkel 77 slår fast

-
- 3 Ideen om «the common heritage of mankind» ble først lansert av den argentinske juristen José León Suárez. I en rapport utarbeidet for Folkeforbundet vedrørende de folkerettslige regler for utnyttelse av marine organismer foreslo Suárez at disse ressurser, og da hval i særdeleshet, skulle anses som menneskehetens felles arv: «Les richesses de la mer (...) constituant un patrimoine de l'humanité, et notre Commission, constituée par la Société des Nations, est tout indiquée pour proposer au Gouvernement un moyen d'action avant qu'il ne soit trop tard» (Folkeforbundet 1927: 123).
  - 4 Mellom 1977 og 1982 undergikk kontinentalsokkelinstituttet judisiell eksaminasjon i flere saker, inkludert voldgiftssaken mellom Frankrike og Storbritannia (ILM 1979), Den internasjonale folkerettsdomstols avgjørelse i saken mellom Hellas og Tyrkia vedrørende kontinentalsokkelen i Egeerhavet (ICJ 1978), saken mellom Island og Jan Mayen/Norge (ILM 1981) og Den internasjonale folkerettsdomstols avgjørelse av 24. februar 1982 i saken vedrørende delingen av kontinentalsokkelen mellom Tunisia og Libya (ICJ 1982).

at kyststaten har «suverene rettigheter» over kontinentalsokkelen for det formål å undersøke den og utnytte dens naturforekomster. Kontinentalsokkelen er altså ikke en del av kyststatens territorium (Churchill & Lowe 1999: 151). Det følger videre av artikkel 77 nr. 3 at rettighetene eksisterer automatisk, i kraft av at kyststaten faktisk har en kontinentalsokkel, og helt uavhengig av noen rettsakt for øvrig. Havrettskonvensjonen slår her fast prinsipputtalelsen fra Den internasjonale folkerettsdomstol i saken *North Sea Continental Shelf* i 1969. Domstolen uttalte den gang at

the rights of the coastal State in respect of the area of continental shelf that constitutes a natural prolongation of its land territory into and under the sea exist *ipso facto* and *ab initio* by virtue of its sovereignty over the land, and as an extension of it in an exercise of sovereign rights for the purpose of exploring the seabed and exploiting its natural resources. In short there is here an inherent right (ICJ 1969).⁵

Begrepet «suverene rettigheter» er et verbalt kompromiss som stammer fra FN's første havrettskonferanse (Rozakis 1989: 787). Noen stater mente termen «suverenitet» best beskrev kyststatens rettigheter over havbunnen, andre ønsket heller å legge vekt på at kontinentalsokkelen bare skulle være en funksjonell sone for positivt angitte rettigheter. I relasjon til Havrettskonvensjonen er de «rettigheter» vi snakker om, knyttet til både selve virksomheten på sokkelen og konkrete naturressursforekomster. Rettighetene er positivt angitt i den forstand at konvensjonens artikkel 77 f. l. gir regler om hva som ligger i begrepet «naturforekomster» og nærmere hvordan disse kan undersøkes og utnyttes. Naturforekomstene som omfattes, inkluderer for det første mineralske og andre ikke-levende forekomster på havbunnen og i undergrunnen (for eksempel olje og gass). For det andre omfattes levende organismer tilhørende de sedentære arter. Ifølge Havrettskonvensjonens artikkel 77 nr. 4 er disse organismer som på det stadium da de kan utnyttes, enten er ubevegelige på eller under havbunnen eller ute av stand til å bevege seg uten å være i konstant fysisk kontakt med havbunnen eller undergrunnen. Eksempler på dette er koraller og muslinger, men slik at fisk som bare tidvis oppholder seg på havbunnen faller utenfor.⁶ Utnyttelsen av disse er «suverene» i den forstand at ingen andre kan undersøke eller utnytte dem uten uttrykkelig samtykke fra kyststaten. Dette gjelder også dersom kyststaten selv avstår fra å nyttiggjøre seg ressursene, jf. Havrettskonvensjonens artikkel 77 nr. 2.

5 For en nærmere analyse av dommen, se Mahmoudi (1987: 63–65).

6 Det avgjørende vil være om organismene er «i konstant fysisk kontakt med havbunnen eller undergrunnen». Det knytter seg derfor noe usikkerhet til om for eksempel krabbe og hummer er omfattet av bestemmelsen.

Kontinentalsokkelens utstrekning: Havrettskonvensjonens artikkel 76

Kyststatens jurisdiksjon over sokkelen er ikke bare avhengig av hva som materielt sett kan legges beslag på av naturressurser, men selvsagt også av kontinentalsokkelens størrelse. Geologiske kriterier er *utgangspunktet* for den folkerettslige definisjon av begrepet «kontinentalsokkel». Konvensjonens artikkel 76 består av 10 underpunkter som for det vesentlige omhandler avgrensningen av sokkelen der denne strekker seg lengre enn 200 nautiske mil fra territorialfarvannets grunnlinjer.⁷ Artikkel 76 nr. 1 definerer kontinentalsokkelen som

havbunnen og undergrunnen i de undersjøiske områder som strekker seg ut over dens sjøterritorium gjennom hele den naturlige forlengelse av dens landterritorium til ytterkanten av kontinentalmarginen, eller ut til en avstand av 200 nautiske mil fra grunnlinjene som sjøterritoriets bredde måles fra, i de tilfeller der ytterkanten av kontinentalmarginen ikke strekker seg ut til denne avstanden.

Her fastslås altså minimumsgrensen for kontinentalsokkelens utstrekning som et rent avstandskriterium («200 nautiske mil»). I tillegg er geomorfologiske kriterier («ytterkanten av kontinentalmarginen») avgjørende for sokkelens utstrekning. Avstandskriteriet faller sammen med kyststatens rettigheter etter artikkel 56, jf. 57, om retten til en eksklusiv økonomisk sone. Det har følgelig bare selvstendig betydning der kontinentalmarginen ikke strekker seg så langt som 200 nautiske mil fra grunnlinjene eller der hvor kyststaten ikke har opprettet en slik sone.

Havrettskonvensjonen gir hjemmel for at sokkelen kan strekke seg vesentlig utover denne minimumsgrense. Artikkel 76 nr. 4 gir i så tilfelle nærmere anvisning på hvordan yttergrensene nærmere skal fastsettes. Kyststaten har to alternativer; enten med referanse til tykkelsen av bergartene i kontinentalsokkelstigningen (nr. 4 a, i);⁸ eller basert på et avstandskriterium (nr. 4 a, ii). Kyststaten avgjør selv hvilket alternativ som skal legges til grunn. Det synes heller ikke å være noe i veien for å velge ulike alternativer ut ifra hva som på ethvert punkt på sokkelen vil gi det mest gunstige resultat.

Maksimumsgrensen for kontinentalsokkelens utstrekning er slått fast i artikkel 76 nr. 5. Yttergrensen skal ikke ligge lengre enn 350 nautiske mil

7 Se Havrettskonvensjonens artikkel 5.

8 Kontinentalsokkelens utstrekning relaterer seg da til de geologiske forhold på havbunnen. Regelen innebærer at hvis tykkelsen for eksempel er 1 kilometer i et område i kontinentalsokkelstigningen, vil yttergrensen kunne trekkes 100 km fra nærmeste område av kontinentalsokkelskråningen. Formelen er likevel praktisk vanskelig siden den forutsetter omfattende sedimentmålinger.

fra grunnlinjene eller 100 nautiske mil fra dybdekurven 2500 meter.⁹ Vilkåret i artikkel 76 nr. 1 om at kontinentalmarginen må utgjøre den naturlige forlengelse av landterritoriet må selvsagt hele tiden være oppfylt, men i realiteten betyr regelen at en kyststats kontinentalsokkel kan strekke seg vesentlig utover 350 nautiske mil.

Artikkel 76 nr. 6 har videre en spesialbestemmelse for såkalte undersjøiske rygger og undersjøiske forhøyninger. *Undersjøiske rygger* kan høyst ligge 350 nautiske mil fra grunnlinjene. Her gjelder altså ikke avstands- og dybdekriteriet i nr. 5. Begrensningen angår imidlertid ikke de *undersjøiske forhøyninger* som utgjør naturlige deler av kontinentalmarginen. Sondringen mellom hva som i rettslig forstand er en undersjøisk rygg og en undersjøisk forhøyning, har altså avgjørende betydning for hvor yttergrensen trekkes. Dette er relevant med tanke på flere kyststaters fremtidige krav i Nordishavet. For eksempel har USA argumentert for at Chukchi-platået nord for Alaska og Beringstredet er en undersjøisk forhøyning og ikke en havrygg (Treaty Doc. 1994). Aktuell er også den såkalte *Lomonosov Ridge* som strekker seg tvers over Polhavet mot Russland i nordøst og Canada og Grønland i sørvest. Det var nettopp her det russiske flagg gikk til bunns sommeren 2007, og det kan med tiden bli grunnlag for å hevde at kontinentalsokkelen i juridisk forstand strekker seg tvers over Polhavet med dertil hørende kyststatsjurisdiksjon.

Nordishavet – omgitt av kyststater

Implementeringen av Havrettskonvensjonens regler om kontinentalsokkelen har i de nordlige havområder stor betydning. Virkningene av klimaendringene har satt utenrikspolitikk og havrett i nord på dagsordenen. Det er grundig dokumentert at isen i Polhavet smelter raskere enn tidligere antatt (IPCC 2007: 353), noe som med tiden kan medføre økt tilgjengelighet for menneskelig aktivitet. Den arktiske havbunn består i betydelig grad av brede og grunne kontinentalsokler, og mulighetene for funn av olje og gass er dessuten antatt å være store (Offerdal 2007: 139).¹⁰ Kombinert med en forventet nedgang i produksjonen andre steder, vil dette samlet sett kunne bidra til at deler av den arktiske sokkel i fremtiden blir meget interessant i en global, geopolitisk sammenheng.

9 Dybdekurven er en linje som forbinder punkter på kontinentalsokkelen der hvert punkt ligger på 2500 meters dyp.

10 For en mer inngående analyse av potensielle forekomster av hydrokarboner i Arktis, se Sawhill (2005).

Først og fremst skyldes imidlertid regelverkets voksende aktualitet det faktum at Nordishavet er omgitt av kyststater som alle (utenom USA) har ratifisert Havrettskonvensjonen. Konvensjonens artikkel 76 inneholder blant annet regler om hvordan kyststatene skal gå frem for å fastsette kontinentalsokkelens yttergrenser utenfor 200 nautiske mil. Dette er regelverket Arvid Pardo etterlyste fra FNs talerstol i 1967. Og det er disse reglene som foreskriver hvor grensene for nasjonalstatenes jurisdiksjon over havbunnen og dens undergrunn skal ligge.

Myndigheten som overvåker anvendelsen av artikkel 76, er FNs kontinentalsokkelkommisjon. Kommisjonen er opprettet med hjemmel i Havrettskonvensjonens vedlegg II og består av 21 eksperter på områdene geologi, geofysikk og hydrografi. Disse er nominert og valgt av Havrettskonvensjonens medlemsstater, likevel slik at de gjør tjeneste i sin personlige egenskap. Kontinentalsokkelkommisjonens hovedoppgave er å vurdere data og annet materiale som kyststatene legger frem vedrørende sokkelens utstrekning, og å gi anbefalinger i samsvar med artikkel 76. Basert på disse anbefalingene skal kyststatene så fastsette sokkelens yttergrenser. Ifølge artikkel 76 nr. 9 blir disse «endelige og bindende».

Den formelle årsak til at den arktiske kontinentalsokkel nå for alvor er kommet i fokus er at alle kyststater som krever en sokkel utenfor 200 nautiske mil innen 10 år etter at Havrettskonvensjonen er trådt i kraft for vedkommende stat, skal forelegge opplysninger om sokkelens utstrekning for Kontinentalsokkelkommisjonen.¹¹ Tidsfristen kunne nok ved Havrettskonvensjonens tilblivelse i 1982 synes som mer enn tilstrekkelig nok for de på verdensbasis omlag 30 stater som har mulighet til en kontinentalsokkel utenfor 200 nautiske mil.¹² Det var også usikkert når, og i det hele tatt om, Havrettskonvensjonen fikk det nødvendige antall tiltredelser for å tre i kraft.¹³ Men tiden går fort, ikke minst når det er snakk om tidsfrister.

Konvensjonen trådte i kraft i 1994. Kort tid deretter hadde både Norge og Russland ratifisert.¹⁴ Begge stater bestrebet seg på å overholde 10-årsfristen, selv om man måtte anta at nøyaktige geologiske undersøkelser, særlig i Polhavet, ville være både tid- og kostnadskrevende. Medlemsstatene og kommisjonen så imidlertid at mange stater ville få problemer med å bli ferdig i tide. Til fordel for disse ble reglene derfor endret slik at fristen ikke

11 Se artikkel 4 i vedlegg II til Havrettskonvensjonen.

12 Angola, Argentina, Australia, Brasil, Canada, Danmark, Ecuador, Fiji, Frankrike, Guinea, Guyana, Island, India, Indonesia, Irland, Japan, Madagaskar, Mauritius, Mexico, Mikronesia, Myanmar, Namibia, New Zealand, Norge, Portugal, Russland, Seychellene, Sør-Afrika, Spania, Surinam, Storbritannia, USA og Uruguay (Egede 2004: 160).

13 Havrettskonvensjonens artikkel 308.

14 Norge ratifiserte Havrettskonvensjonen 24. juni 1996, Russland 12. mars 1997.

for noen stat begynte å løpe før i 1999 (FN-dokument 2001).¹⁵ Både Norge og Russland hadde likevel hele tiden basert seg på å følge den opprinnelige frist, og som første traktatpart leverte Russland sine opplysninger til Kommissjonen allerede i 2001.¹⁶ Kommissjonen var imidlertid ikke i stand til å gi noen anbefalinger på grunnlag av det russiske forslaget. Det ble returnert som mangelfullt og med oppfordring om å foreta ytterligere undersøkelser. Per oktober 2008 gjøres det på russisk side stadig undersøkelser som skal danne grunnlag for et nytt forslag.

Norge på sin side startet arbeidet med seismiske undersøkelser og annen datainnsamling for å kartlegge sokkelens utstrekning kort tid etter ratifikasjonen i 1996. Det norske forslaget ble overlevert i november 2006 og omfattet tre områder: Smutthullet i Barentshavet, Nansen-bassenget i Nordishavet nord for Svalbard og Smutthavet i Norskehavet.¹⁷ Smutthullet i Barentshavet og deler av Nansen-bassenget er gjenstand for avgrensingsdrøftelser med Russland. I Smutthavet vil også Island og Danmark/Færøyene kunne dokumentere sokkel utover 200 nautiske mil, og man har for den sørlige delen av Smutthavet derfor undertegnet en forhandlingsprotokoll som gir anvisning på fremtidige avgrensingsløsninger.¹⁸ For de øvrige arktiske kyststater som har ratifisert traktaten, Canada (ratifikasjon 7. november 2003) og Danmark (ratifikasjon 16. november 2004), utløper fristen for å oversende sokkelkrav i henholdsvis 2013 og 2014.

Kontinentalsokkelens avgrensning utenfor 200 nautiske mil: spesielle juridiske problemer

Det er bare dersom kyststaten «akter å fastsette» yttergrensene for sin kontinentalsokkel utenfor 200 nautiske mil at forpliktelsen i artikkel 76 nr. 8 inntreffer, jf. artikkel 4 i vedlegg II til Havrettskonvensjonen. I så fall slår konvensjonens artikkel 300 fast det grunnleggende prinsipp *pacta sunt servanda*: Statspartene skal i god tro oppfylle alle forpliktelser etter konvensjo-

---

15 Flere stater vil likevel ha problemer med å levere sine forslag til kommissjonen innen 2009. Det 18. medlemsstatmøte vedtok derfor i juni i år at en kyststat kan begrense seg til å innge såkalt «preliminary information indicative of the outer limits of the continental shelf beyond 200 nautical miles and a description of the status of preparation and intended date of making a submission» (FN-dokument 2008). Dette kan forstås som en presiserende fortolkning av artikkel 4 i vedlegg II til konvensjonen eller som en endring av selve konvensjonen. Vedtaket er uansett uttrykk for at man ønsker å ivareta interessene til de kyststater som har problemer med å overholde tidsfristen, samtidig som man i størst mulig grad vil ivareta tilliten til prosessen foreskrevet av artikkel 76.

16 Det russiske forslaget er publisert på FNs kontinentalsokkelkommissjons nettsider (CLCS 2007).

17 Se *Continental Shelf, Submission of Norway in respect of areas in the Arctic Ocean, the Barents Sea and the Norwegian Sea*. Publisert på Kontinentalsokkelkommissjonens nettsider (CLCS 2007).

18 *Ibid.*

nen.¹⁹ Plikten til å meddele kommisjonen opplysninger om kontinentalsokkelens yttergrense følger utvetydig av konvensjonens artikkel 76 nr. 8, jf. formuleringen «skal».

Konsekvenser for kyststaten ved ikke å overholde fristen?

Artikkel 76 har fått en komplisert ordlyd og lar seg ikke lett implementere. Bestemmelsens innhold er av så vidt teknisk karakter at forpliktelsene er både praktisk, tidsmessig og økonomisk krevende for traktatpartene.²⁰ En problemstilling i denne forbindelse er om kyststaten ved å oversitte tidsfristen mister sin jurisdiksjon over kontinentalsokkelen utenfor 200 nautiske mil. Konvensjonen skiller klart mellom kontinentalsokkelen innenfor og utenfor denne grense, og kyststatens og andre staters rettigheter og forpliktelser er ikke helt sammenfallende i disse to områder.²¹ Man kan derfor stille spørsmål om det bare er ut til 200 nautiske mil at kyststaten beholder sine rettigheter, til tross for at man forsømmer sin plikt til å meddele kommisjonen opplysninger om sokkelens utstrekning. Når konvensjonen gir anvisning på et spesielt regelverk for å etablere sokkelens yttergrenser, skulle man tro at idet man misligholder det rent prosessuelle, så mister man også de suverene rettigheter som ellers ville følge. Kommisjonens tekniske retningslinjers artikkel 2.2.4 slår også fast at

[i]f (...) a State does not demonstrate to the Commission that the natural prolongation of its submerged land territory (...) extends beyond 200 nautical miles, the outer limit of its continental shelf is automatically delineated up to that distance as prescribed in paragraph 1 [av Havrettskonvensjonens artikkel 76] (Guidelines 1999).

Betyr dette at området utenfor 200 nautiske mil automatisk blir å betrakte som havbunn «utenfor grensene for nasjonal jurisdiksjon»?²² Havrettskonvensjonens artikkel 77(3) taler med tyngde mot et slikt standpunkt. Den sonderer ikke mellom sokkelen utenfor eller innenfor 200 nautiske mil og slår fast at rettighetene over kontinentalsokkelen ikke er betinget av noen effektiv eller nominell okkupasjon eller uttrykkelig proklamasjon. Regelen avspeiler votumet i Den internasjonale folkerettsdomstols ovenfor nevnte

19 Prinsippet er også kommet til uttrykk i avsnitt 3 i fortalen til Wien-konvensjonen om traktater. Publisert i Møse (1995: 345-346).

20 Per oktober 2008 har kommisjonen mottatt tolv forslag (fra Russland i 2001, Brasil i 2004, Australia i 2004, Irland i 2005, New Zealand i 2006, Norge i 2006, et felles krav fra Frankrike, Irland, Spania, Storbritannia og Nord-Irland i 2006, Frankrike i 2007, fra Mexico i 2007, fra Barbados i 2008, et felles krav fra Storbritannia og Nord-Irland i 2008 og fra Indonesia i 2008). Alle krav er publisert på Kontinentalsokkelkommisjonens nettsider (CLCS 2007).

21 Se Havrettskonvensjonen artikkel 82 om kyststatens bidragsplikt i forbindelse med utnyttelse av kontinentalsokkelen utenfor 200 nautiske mil.

22 Havrettskonvensjonens artikkel 1 nr. 1, 1.

sak *North Sea Continental Shelf* fra 1969 (ICJ 1969). Kyststatens rettigheter over kontinentalsokkelen avledes av suvereniteten en kyststat har over sitt landterritorium og eksisterer *ipso facto* og *ab initio*, altså som en iboende rett uavhengig av noen ytterligere rettsakt på kyststatens hånd.²³ At plikten til å meddele kommisjonen opplysninger dessuten er av rent prosessuell karakter og ingen følge av å oversitte tidsfristen, er uttrykkelig spesifisert.

Men selv om kyststaten ved passivitet ikke mister sin rett til suveren rettighetsutøvelse over sokkelen, kan man likevel tenke seg at man etter fristens utløp mister retten til å sende inn opplysninger til kommisjonen, eventuelt også at denne ikke vil ha noen plikt til å gjøre en substansiell vurdering av det som mottas. Konsekvensen blir i så fall at det vil herske tvil vedrørende sokkelens utstrekning i hvert tilfelle der kyststaten forsømmer sin plikt, og følgelig også tvil vedrørende myndighetsutøvelsen i det aktuelle området (Elferink 2006: 280–83).

Kyststatens «opplysninger» og kommisjonens «anbefalinger»

Havrettskonvensjonens system for å etablere sokkelens yttergrenser baserer seg på et samarbeid mellom kyststatene og Kontinentalsokkelkommisjonen. Kommisjonen skal gi «anbefalinger» på bakgrunn av kyststatens «opplysninger» om havbunnen i det konkrete tilfelle. Kommisjonen har altså ikke noe mandat (eller for den saks skyld mulighet) til selv å innhente geologiske data, men er prisgitt at kyststatene aktivt gjør sitt for å samle inn og presentere tilstrekkelig informasjon.

Det første forslag kommisjonen fikk seg forelagt er illustrerende i så henseende. Russlands «opplysninger» ble i 2001 avvist som utilstrekkelige. Uten at begrepet «opplysninger» er nærmere definert i artikkel 76 nr. 8, viser dette at det stilles visse substansielle krav til de opplysninger kommisjonen får seg forelagt. For å hindre at prosessen trekker ut, er det opplagt i kyststatens egen interesse å gjøre et mest mulig grundig forarbeid. Det viser dessuten at kommisjonen vegrer seg for å gi anbefalinger på et for tynt grunnlag.

Kommisjonens «anbefalinger» gjøres på bakgrunn av en forberedende kommisjons arbeid i det konkrete tilfelle. Begrepet «anbefalinger» er ikke nærmere definert i Havrettskonvensjonen, men kommisjonens saksbehandlingsregler gir detaljerte anvisninger for fremgangsmåten (Rules of Procedure 2004). Den endelige beslutning skal ifølge disse, jf. artikkel 53 nr. 2 og artikkel 35, treffes ved konsensus. Det heter endog uttrykkelig i artikkel 53 nr. 2 at man i det lengste skal bestrebe seg på å komme til enighet.

23 Motsatt er det med reglene for den eksklusive økonomiske sone der det antas at kyststaten uttrykkelig må proklamere opprettelsen og spesifisere utstrekningen, jf. Havrettskonvensjonen artikkel 75 nr. 2 (St prp 1995-1996).

Kyststaten skal fastsette yttergrensene «på grunnlag av» kommisjonens anbefalinger

Konvensjonens artikkel 76 nr. 8 bestemmer at kyststaten skal fastsette yttergrensene «på grunnlag» av kommisjonens anbefalinger. Må kyststatens endelige beslutning samsvare nøyaktig med de anbefalinger som kommisjonen gir?

Under den niende sesjon av Havrettskonferansen ble uttrykket «ta i betraktning» erstattet med formuleringen «på grunnlag av». Man mente at dersom statene bare skulle «ta i betraktning» kommisjonens anbefalinger, gav man anføring på en altfor vid skjønnsmargin som lett kunne lede til at de endelige yttergrensene i realiteten avvek betraktelig fra kommisjonens anbefalinger (Pulvenis 1991: 360). Oxman hevdet at uttrykket «ta i betraktning» ville kunne føre til at

[t]he coastal state can establish final limits binding on the rest of the world simply by «taking into account», but possibly in significant respects rejecting the Commission's recommendations (Oxman 1980: 22).

Endringen gir oss likefullt få holdepunkter med hensyn til fortolkningen av begrepet «på grunnlag av», og det spørres om Oxmans bekymring ble mye mindre etter dette. Helt sikkert er det imidlertid at dersom kommisjonen fullstendig avviser kyststatens forslag, men man likevel fastsetter grensene uavhengig av kommisjonens oppfatning, da er ikke sokkelens yttergrenser fastsatt «på grunnlag av» kommisjonens anbefalinger. Vanskeligere er det i de tilfeller der kommisjonen bare er uenig i kyststatens forslag og kommer med anbefalinger i strid med disse. Vedlegg III i kommisjonens saksbehandlingsregler foreskriver at kommisjonen i så fall skal begrunne sitt avvikende syn. Dersom kyststaten følger kommisjonens anbefalinger, er grensene klart nok fastsatt «på grunnlag av» disse. Hvis kyststaten på den annen side er uenig, må denne «innen rimelig tid» legge frem nye opplysninger, jf. artikkel 8 i vedlegg II til Havrettskonvensjonen.²⁴ Det gis imid-

---

24 To ting kan bemerkes i relasjon til denne tidsfristen. For det første, når begynner fristen å løpe? Vil «innen rimelig tid» alltid falle senere enn første gang kyststaten har plikt til å presentere sitt krav? Det meste taler for at man må fastlegge begrepets innhold uavhengig av 10-årsfristen i artikkel 4 i vedlegg II. «Innen rimelig tid» knytter seg utelukkende til vedtaket fra kommisjonen om å få seg forelagt et nytt krav. Hvorvidt kyststaten selv har valgt å levere inn kravet før 10-årsfristens utløp, kan som utgangspunkt ikke «belønnes» i relasjon til hva som er «rimelig» i artikkel 8 i vedlegg II. For det andre, hva er fristens lengde? Mye taler for at den bør være kortere enn den opprinnelige 10-årsfristen. Et revidert eller nytt krav må antas å være basert på det opprinnelige slik at det er mindre undersøkelser som må utføres av kyststaten. Man vil også ha kommisjonens anbefalinger å forholde seg til, som på de punkter der den er uenig, har gitt eksplisitt uttrykk for dette.

lertid ingen anvisning på hva som skjer dersom uenigheten består etter at et nytt krav er presentert. Blir kravet igjen sendt tilbake til kyststaten? Og hvor mange ganger kan man eventuelt gjenta denne prosessen?

I denne sammenheng reiser det seg også enkelte spørsmål vedrørende åpenheten i prosessen med å fastsette kontinentalsokkelens yttergrenser. Havrettskonvensjonens artikkel 76 foreskriver at arbeidet skal foregå som et samarbeid mellom kyststaten og Kontinentalsokkelkommisjonen. Det er imidlertid uklart i hvilken grad kommisjonen forholder seg til innspill fra tredjestater på ulike stadier i prosessen. Problemstillingen ble satt på spissen da USA la frem geologiske data i anledning Brasil sitt forslag i 2004.²⁵ Slik det fremgår av vedlegg II i kommisjonens saksbehandlingsregler (Rules of Procedure 2004), ble USA den gang informert om at tredjestater bare kunne komme med bemerkninger i anledning grensetvister eller andre uavklarte jurisdiksjonsspørsmål, og ikke vedrørende geologisk informasjon om havbunnen. Men all den tid Kontinentalsokkelkommisjonens saksbehandlingsregler er relativt klare på dette punkt, er det kommisjonen som avgjør hvilke data den vil bygge sine anbefalinger på. Og det er tredjestaten som bestemmer hvilke data den ønsker å legge frem.

Det gjenstår også å se om andre stater vil bli gjort tilstrekkelig kjent med kommisjonens anbefalinger i det konkrete tilfelle og derved i hvilken grad de kan ta stilling til om kyststaten virkelig har fastsatt sine grenser «på grunnlag av» kommisjonens anbefalinger.

Hva ligger i at kontinentalsokkelens yttergrenser blir «endelige og bindende»?

Dersom kyststaten fastsetter kontinentalsokkelens yttergrenser «på grunnlag av» kommisjonens anbefalinger, blir de «endelige og bindende», jf. artikkel 76 nr. 8. Denne rettsfølge inntreffer når sjøkart og relevante opplysninger som gir en varig beskrivelse av grensene, er deponert og offentliggjort av FNs generalsekretær på behørig måte, jf. artikkel 76 nr. 9. Men hva ligger nærmere i at de blir «endelige og bindende»?

For kyststaten selv byr ikke dette på vesentlige problemer. Den sentrale vurdering – i hvilken grad man eventuelt kan avvike fra kommisjonens anbefalinger – blir det vanskeligste. Grensene blir videre bare bindende ved at kyststaten selv fastsetter disse etter den prosessuelle form som landets interne rett krever. For Norges og Russlands del betyr det at sokkelens endelige utstrekning må hjemles i lov eller forskrift med hjemmel i lov.

---

25 USAs bemerkninger publisert på Kontinentalsokkelkommisjonens hjemmesider (CLCS 2007).

Mer interessant er det kanskje likevel hvorvidt sokkelens yttergrenser blir bindende for andre stater. Norges og Russlands nordlige havområder er illustrerende i så henseende og vil drøftes i det følgende.

Forholdet mellom fastsettelsen av kontinentalsokkelens yttergrenser og uavklarte jurisdiksjonsspørsmål mellom Norge og Russland i de nordlige havområder

Bli kontinentalsokkelens yttergrenser «endelige og bindende» for andre stater dersom de fastsettes i tråd med det ovenfor nevnte regelverk? I så fall, på hvilken måte? For å forstå hvilken betydning implementeringen av Havrettskonvensjonens artikkel 76 har for de stadig uløste jurisdiksjonsspørsmål i Norges og Russlands nordlige havområder, er det først og fremst viktig å ha på det rene hvilke spørsmål vi her står overfor. Folkerettslig snakker vi om forskjellige problemstillinger, og de må følgelig behandles som sådanne.

For det første har Norge og Russland, med unntak av en avtale inngått i 1957 vedrørende Varangerfjorden (UNTS 1957),²⁶ ikke kommet til enighet om en delelinje for kontinentalsokkelen og de eksklusive økonomiske soner/fiskerisoner i Barentshavet. Allerede i 1967 kontaktet norske myndigheter Sovjetunionen med sikte på å komme til enighet om en delelinje. Begge stater er part i Genèvekonvensjonen om Kontinentalsokkelen av 1958 (UNTS 1958) og både norsk og russisk rett refererte i sin respektive lovgivning til konvensjonens hovedprinsipp i artikkel 6 om midtlinjen, altså at grensen skal trekkes slik at hvert punkt av delelinjen ligger like langt fra kysten på begge sider, med mindre «special circumstances» tilsa en annen delelinje.²⁷ Forskjellen var imidlertid at den norske loven mangle referanse til kriteriet om «spesielle omstendigheter». Det er nettopp på denne bakgrunn at uenigheten har oppstått.

Norge henviste til hovedregelen i artikkel 6 om at grensen skal følge midtlinjen. Sovjetunionen på sin side refererte til en rekke «spesielle omstendigheter» som man mente gav grunnlag for å flytte grensen lengre mot vest. Foruten å påberope seg demografiske, økonomiske og sikkerhetsmessige faktorer, bygde Russland på det såkalte sektorprinsipp. Etter russisk rett har prinsippet sitt grunnlag i en erklæring fra Den russiske

26 Avtalen ble oppdatert, presisert og undertegnet på nytt 50 år senere, den 11. juli 2007 (St prp 2007-2008).

27 For norsk rett, se lov om vitenskapelig utforskning og undersøkelse etter og utnyttelse av andre undersjøiske naturforekomster enn petroleumsforekomster av 21. juni 1963 nr. 12 §1 annet punktum (Flock & Stuevold Lassen 2006). For russisk rett, se Sbornik (1938–1975).

føderasjon til De allierte stater under første verdenskrig i 1916.²⁸ Erklæringen ble formalisert ved lov av 15. april 1926, der alle «land og øyer» i Nordishavet mellom den 32. østlige og 168. vestlige lengdegrad ble underlagt russisk høyhetsrett i en sektor helt opp til Nordpolen (Dokumenty 1965). Russisk juridisk litteratur hevdet tidligere at suvereniteten også omfattet havområdene i Arktis og ikke bare landområder (se for eksempel Korovin 1926). Det er imidlertid ikke grunnlag for å hevde at det offisielle Russland/Sovjetunionen noen gang har sett på grensene for den arktiske sektor som sine *territorielle* grenser.²⁹ Men den vestlige sektorlinjen har blant annet blitt anlagt i delelinjeforhandlingene med Norge, og det er denne som fremdeles er utgangspunkt for Russland sitt såkalte «sektorkrav» i Barentshavet.³⁰

I dag er Havrettskonvensjonen det gjeldende folkerettsgrunnlag i spørsmålet om delelinjen mellom Norge og Russland. Konvensjonens artikkel 74 og 83 har imidlertid ingen referanse til verken sektorprinsippet, midtlinjen eller spesielle omstendigheter. Partene skal isteden bestrebe seg på å oppnå en «rett og rimelig løsning». En rettslig tilnærming til spørsmålet om delelinjen kan således synes noe overflødig, også på bakgrunn av at Norge og Russland (med begrensning av andre staters rettigheter) i prinsippet kan komme til enighet om en hvilken som helst delelinje de måtte ønske. Hva som er en «rett og rimelig løsning» er imidlertid først og fremst et juridisk spørsmål, og Den internasjonale folkerettsdomstol har i en rekke avgjørelser måttet ta stilling til hva som nærmere ligger i begrepet. En vurdering av de norske og russiske myndigheters syn på hvor delelinjen bør gå, er derfor fremdeles en aktuell problemstilling, særlig i lys av nyere domspraksis og på bakgrunn av at de tradisjonelle synspunkter fremdeles synes påberopt av partene. Hvorvidt Norge og Russland vil komme til et

28 Sektorprinsippet ble første gang påberopt i en tale av senator P. Poirier i det canadiske senat i 1907. Han foreslo at «a country whose possession today goes up to the Arctic regions will have a right (...) to all the lands that are to be found in the waters between a line extending from the eastern extremity north, and another line extending from the western extremity north. All the lands between the two lines up to the North Pole should belong and do belong to the country whose territory abuts up there» (Pharand 1988: 10).

29 Disse «is er land»-synspunkter synes for øvrig for Russlands del uansett å være forlatt (Franckx, 1993: 152–54), og vedtakelsen av Havrettskonvensjonens artikkel 234 dokumenterer bred internasjonal enighet vedrørende havrettens anvendelse også i polare farvann. Utover det som er bestemt for en kyststats territorialfarvann i Havrettskonvensjonens artikkel 2, er det fra et rettslig ståsted derfor ytterst tvilsomt å snakke om en stats suverenitet i noen del av Nordishavet.

30 Når det gjelder fiskerijurisdiksjon, har både Norge og Russland opprettet en eksklusiv økonomiske sone. Norge ved lov om Norges økonomiske sone av 17. desember 1976 nr. 91 (Flock & Stuevold Lassen 2006) og Russland ved lov av 28. februar 1984 (Vedomosti 1984). Den norske loven refererer til midtlinjeprinsippet i §1 annet ledd, mens den russiske lov inkorporerer Havrettskonvensjonens artikkel 74 nr. 1 under henvisning til at avgrensningen skal skje ved avtale. Fremdeles kontrolleres fisket i det omtvistede området på grunnlag av den såkalte Gråsonavtalen (Overenskomster 1978).

kompromiss eller om saken vil bli gjenstand for judisiell eksaminasjon, gjenstår likevel å se.

For det andre er Russland og Norge uenige om Svalbardtraktatens (LNTS 1920) forståelse og geografiske anvendelsesområde, herunder også den rettslige status til øygruppens tilstøtende havområder utenfor territorialfarvannet.³¹ Ifølge traktatens artikkel 1 har Norge full og uinnskrenket suverenitet over Svalbard. Borgere av de øvrige traktatparter skal likevel ikke diskrimineres i utøvelsen av nærmere bestemte rettigheter (fiske, jakt, gruvedrift etc.). Etter sin ordlyd gjelder traktaten imidlertid bare på Svalbards (og de i artikkel 1 nevnte øyers) territorium og for visse tilfeller i de tilstøtende «territorielle farvann».³² Både kontinentalsokkelen og den økonomiske sone er rettsordninger som oppstod først lenge etter at Svalbardtraktaten ble undertegnet i 1920. Traktaten har derfor ingen eksplisitt henvisning til disse områdene.

Spørsmålet har derfor oppstått hvorvidt Norge kan kreve suverene rettigheter med hensyn til havområdene og havbunnen rundt øygruppen, eller om traktatens likebehandlingsregler skal komme til anvendelse også her. Norges offisielle syn er klarligvis at Svalbardtraktatens likebehandlingsregler *ikke* gjelder for kontinentalsokkelen eller de tilstøtende havområder. Det er hevdet at man ikke kan anvende traktaten i relasjon til rettslige konsepter som har sitt utspring i den moderne havretten og som senere har fått sine egne regler vedrørende ressursforvaltning. Statusen til havområdene utenfor øygruppens territorialfarvann må vurderes på bakgrunn av havrettens regelverk, og man kan ikke anvende traktatens bestemmelser analogisk på bakgrunn av en antakelse om at statene også ville gitt traktaten anvendelse på kontinentalsokkelen og de tilstøtende havområder dersom disse rettsordninger hadde vært kjent i 1920. For kontinentalsokkelen som Svalbard ligger på, gjelder i tillegg at denne er en kontinuerlig sokkel som allerede suvereniteten over Nord-Norge gir grunnlag for (Fleischer 1994: 112).

Enkelte russiske forfattere argumenterer annerledes og synes endog å legge til grunn at havområdene og sokkelen rundt Svalbard er «åpent hav» og slik at for eksempel fiske og petroleumsvirksomhet bare er underlagt flaggstatens myndighet (Vylegzhanin & Zilanov 2007: 57). Til grunn for en slik argumentasjon må man forutsette en oppfatning om at de for lengst anerkjente regler om alle kyststaters rett til tilstøtende maritime soner ikke

31 Et spørsmål som må ses i forlengelse av denne og den forutgående problemstilling er spørsmålet om delingen av kontinentalsokkelen og havområdene mellom Svalbard og Franz Josef Land.

32 Noen artikler i Svalbardtraktaten refererer eksplisitt til de maritime områder (artiklene 2(1), 2(2), 3(1) og 3(2)), mens noen refererer til «the territories specified in Article 1» (artiklene 3(3), 4, 5, 7(1), 8(1), 8(2), 9 og 10(2)). For en utførlig drøftelse av disse spørsmål, se Ulfstein (1995: 409 flg).

gjelder, og at man anser «Svalbard» som kyststat, og ikke Norge. Resonnementet er problematisk. Svalbard er en del av Norge, og det er ingenting – verken i Svalbardtraktaten eller reglene om havets folkerett – som tilsier at Norge ikke kan opprette maritime soner rundt øygruppen (Churchill & Ulfstein 1992: 40).

Enkelte andre stater (deriblant Island og Storbritannia) har også uttalt seg om disse spørsmål, men det må presiseres at de aller fleste av de 40 statene som har ratifisert Svalbardtraktaten ikke har sagt noe eksplisitt vedrørende traktatens anvendelse utover de områder som er spesifikt angitt i traktaten selv. Det er derfor misvisende å si at Norge står «alene» i disse spørsmål. Til nå har problemstillingen imidlertid forblitt av akademisk interesse. For det første er kontinentalsokkelen rundt Svalbard ikke blitt åpnet for kommersiell virksomhet. For det andre, der problemstillingen om Svalbardtraktatens anvendelse *har* hatt praktisk betydning – i relasjon til fiskeressursene – har Norge begrenset seg til å opprette en såkalt ikke-diskriminerende fiskevernsoner.³³

I relasjon til implementeringen av Havrettskonvensjonens artikkel 76 må de ovenfor nevnte problemstillinger drøftes separat. Det første spørsmål, vedrørende de uløste maritime grenser i Barentshavet, er uttrykkelig regulert i Havrettskonvensjonen. Utgangspunkt er klart: Kontinentalsokkelens avgrensning mot en annen stats sokkel er et forhold mellom to kyststater, mens spørsmålet om kontinentalsokkelens yttergrenser angår forholdet mellom kyststaten på den ene siden og det internasjonale samfunn eller, mer presist, det som i Havrettskonvensjonens artikkel 1 betegnes som det internasjonale havbunnsområde, på den annen. Havrettskonvensjonens artikkel 76 nr. 10 slår således fast at reglene i artikkel 76 ikke berører spørsmålet om avgrensning av kontinentalsokkelen mellom stater med kyster som ligger overfor eller støter opp til hverandre. Det kan også vises til artikkel 46 nr. 2 og vedlegg I av Kontinentalsokkelkommissjonens saksbehandlingsregler, der det heter at kommisjonen ikke skal berøre spørsmål som angår avgrensning i forhold til stater med overlappende kontinentalsokkelkrav. Disse spørsmål reguleres som andre maritime grensespørsmål av Havrettskonvensjonens artikkel 83.³⁴

Kommisjonen står likevel overfor særlige prosessuelle problemstillinger i slike tilfeller. Skal eller bør den ta til behandling et kontinentalsokkelkrav som vil bli berørt av uløste maritime grensespørsmål? Ifølge vedlegg I til kommisjonens saksbehandlingsregler er det *kyststatene selv* som skal

33 Ved kgl.res. 3. juni 1977 med hjemmel i lov av 17. desember 1976 nr. 91 om Norges økonomiske sone § 1 (Flock & Stuevold Lassen 2006). Ifølge forskriftens §2 kommer lovens §3 – forbudet mot utlendingers fiske – «foreløpig» ikke til anvendelse i fiskevernsonen. Norge forbeholder seg altså retten til senere å opprette en eksklusiv økonomisk sone, likevel slik at man også i dag regulerer og kontrollerer fisket i området.

34 For en nærmere analyse av disse spørsmål, se Elferink (2006: 281–83).

informere kommisjonen om eventuelle slike.³⁵ Dette har to umiddelbare implikasjoner. For det første, områder som er gjenstand for konkurrerende jurisdiksjons- eller suverenitetskrav vil ikke alltid bli anerkjent *som sådanne* av kyststaten som legger frem opplysninger om kontinentalsokkelens utstrekning. Man kan for eksempel ikke regne med at en stat vil tilkjenne en grensetvist dersom staten i utgangspunktet nekter for at en slik i det hele tatt foreligger. En innrømmelse vil klarligvis kunne bidra til å undergrave statens offisielle standpunkt i saken. For det andre, der en nabostat ikke har fullført sitt arbeid med å kartlegge sokkelens utstrekning, vil det fremdeles være usikkert om soklene faktisk overlapper. Kommisjonen vil i slike tilfeller mer eller mindre måtte forestille seg i hvilke områder kravene vil overlappe, og utelate disse fra sin vurdering (McDorman 2004: 479). Dette var for eksempel tilfelle med Russlands forslag i 2001, der Danmark i sin *note verbale* påpekte at man fremdeles arbeidet med å skaffe data vedrørende sokkelens utstrekning utenfor Grønland.³⁶ Man kunne altså ikke automatisk bygge på russernes oppfatning om at ingen grensetvist forelå.

Problemstillingen er likevel mindre aktuell der eksistensen av slike tvister er anerkjente og åpenbare, for eksempel i forholdet mellom Norge og Russland. Prinsipielt er det imidlertid plausibelt å spørre om Kontinentalsokkelkommisjonen opptrer særlig klokt ved å ta sokkelkrav til vurdering til tross for at man i slike tilfeller ikke nødvendigvis vil få den fulle og hele oversikt før eventuelle grensespørsmål er klart identifisert. Som vi har sett, skiller regelverket distinkt mellom fastsettelsen av sokkelens yttergrenser på den ene siden og avgrensning av sokkelen overfor nabostat på den annen. Det vil være fordelaktig om også Kommisjonen følger denne linje i praksis og opptrer med varsomhet i relasjon til eksistensen og omfanget av eventuelle uløste grensespørsmål.

Det andre spørsmål, rettsstillingen vedrørende kontinentalsokkelen rundt Svalbard, er heller ikke først og fremst et spørsmål om kontinentalsokkelens avgrensning i relasjon til Havrettskonvensjonens artikkel 76. Spørsmålet om og eventuelt i hvilken grad Svalbardtraktatens likebehandlingsregler gjelder for sokkelen som Svalbard ligger på, angår forvaltningen av selve området, for eksempel på hvilke vilkår man kan drive olje- eller gassvirksomhet. I så måte er Russlands offisielle reaksjon i etterkant av det norske kravet illustrerende. Det russiske forbehold i sakens anledning gjaldt nettopp spørsmålet om Svalbardtraktatens anvendelse på kontinentalsokkelen rundt øygruppen. Det het i Russlands tilsvaer at

---

35 Artikkel 2(a).

36 Publisert på Kontinentalsokkelkommisjonens hjemmesider (CLCS 2007).

[t]he recommendations made of the Commission in regard to the submission made by Norway shall be without prejudice to the provisions of the Treaty concerning Spitsbergen of 1920 and, accordingly, to the regime of the maritime areas adjacent to Spitsbergen.³⁷

Ved siden av å underbygge Russlands offisielle ståsted vedrørende diskusjonen rundt Svalbardtraktatens anvendelse, har ikke et slikt forbehold noen rettslig betydning. Det illustrerer likefullt at reglene om å fastsette sokkelens yttergrenser ikke gjelder noe mer enn nettopp å avgjøre *størrelsen* på Norges kontinentalsokkel. At reglene som gjelder forvaltningen av selve området, herunder spørsmålet om Svalbardtraktaten, kan gis en videre geografisk anvendelse enn traktatens ordlyd isolert sett tilsier, er et annet spørsmål og har i prinsippet ingenting med dette å gjøre. At det er forståelse blant de arktiske kyststater omkring disse spørsmål, fremgår også av de øvrige responser som er gitt i anledning det norske forslaget.³⁸

Spørsmålet om fastsettelse av kontinentalsokkelens yttergrenser har imidlertid en side til jurisdiksjonsspørsmålene rundt Svalbard og da om vi legger til grunn det synspunkt at Norge ikke har noen form for jurisdiksjon over kontinentalsokkel som Svalbard ligger på. Kan den pågående prosessen med å fastsette kontinentalsokkelens yttergrenser ses på som en erkjennelse fra andre stater av at Norge har rett til en kontinentalsokkel rundt øygruppen, med dertil hørende kyststatsjurisdiksjon (eventuelt bare med de materielle begrensninger som følger av Svalbardtraktaten)?

Problemstillingen er åpenbar: Prosessen med å fastsette kontinentalsokkelens yttergrenser forutsetter at det i geologisk forstand finnes en kontinentalsokkel rundt Svalbard. Derfor er det også nærliggende å spørre hvorfor stater som vil pretendere å være uenig i dette, ikke eksplisitt har gitt uttrykk for sitt synspunkt innenfor de rammer artikkel 76-prosessen gir anledning til. Slik norsk jurisdiksjon over havbunnen ikke er betinget av Russlands eller andre staters aksept eller anerkjennelse – men av suvereniteten over et landområde – er det heller ikke noen *rettslig* plikt til å ta forbehold, verken i relasjon til Norges rett til å kreve en sokkel eller eventuelt omfanget av norsk forvaltningsmyndighet. Men all den tid states rettigheter og forpliktelser ikke er betinget av hva de måtte legge frem av juridiske synspunkter i sakens anledning, er reaksjonene – eller rettere mangelen på slike, kanskje en indikasjon på hva de fleste ser på som hovedproblemstillingen i relasjon til Svalbards tilstøtende havområder: Ikke om Norge har jurisdiksjon, men *hvordan* myndigheten skal utøves

37 Den russiske respons er publisert på FNs kontinentalsokkelkommisjons hjemmesider (URL: http://www.un.org/Depts/los/clcs_new/clcs_home.htm).

38 *Ibid.*

innenfor det området som etter artikkel 76 vil bli endelig definert som en del av Norges kontinentalsokkel.

Russlands ovenfor nevnte tilsvarende synes da også å forutsette at kommisjonen har anledning til å gi anbefalinger på grunnlag av det norske forslaget, og derved at det i rettslig forstand eksisterer en sammenhengende kontinentalsokkel som strekker seg utenfor 200 nautiske mil. Om dette ikke kan betraktes som en erkjennelse av at sokkelen rundt Svalbard ikke er et «myndighetsløst» område, synes Russland likevel å akseptere at kommisjonen vil kunne bekrefte tilstedeværelsen av geologiske omstendigheter som er rettslig relevante for kontinentalsokkelens utstrekning utenfor 200 nautiske mil, og følgelig at denne del av havbunnen etter Havrettskonvensjonens artikkel 76 nr. 1 utgjør «den naturlige forlengelse» av et landterritorium hvor Norge har suverenitet. Med mindre man da legger til grunn at allerede suvereniteten over fastlands-Norge gir grunnlag for en kontinentalsokkel rundt øygruppen.

Problemstillingen her er klarligvis også relevant med hensyn til opprettelsen av Norges fiskevernsoner rundt Svalbard. Innrømmer man at Svalbard genererer en kontinentalsokkel, så innrømmer man også langt på vei at Norge har rett til å forvalte de levende naturforekomster i vannmassene over havbunnen. Dette besvarer ikke spørsmålet om Norges myndighetsutøvelse skal undergis reglene i Svalbardtraktaten. Men det antyder kanskje et dilemma ved å hevde at havområdene rundt øygruppen under enhver omstendighet er unntatt kyststatens jurisdiksjon slik den alminnelige folkerett gir grunnlag for.

Havrettens grunnleggende betydning for norsk og russisk virksomhet i de nordlige havområder

Er det ovenfor nevnte regelverk tilstrekkelig og hensiktsmessig med tanke på de utfordringer man står overfor i Arktis? Problemstillingen har fått en viss offentlig interesse både som en følge av Havrettskonvensjonens ikrafttredelse, flaggplanting på havets bunn og klimaendringer. Det har imidlertid tidvis vært en lei tendens til å blande sammen både begreper og problemkomplekser i denne sammenheng. For det første må man spørre seg hvilke utfordringer kyststatene i Arktis faktisk står overfor. For det andre må man ta stilling til hvordan, og eventuelt om, disse relaterer seg til det nevnte regelverk. En rettspolitisk analyse krever at man ser sammenhengen mellom disse spørsmål.

For eksempel, et bidrag til debatten ble presentert i en kronikk i *Dagbladet* 13. november 2007 (Hansson 2007) under tittelen «En spurv i tranedans». Der stilte lederen i WWF-Norge seg tvilende til om Norges rettslige strategi i Arktis burde basere seg på Havrettskonvensjonens bestem-

melser. Som illustrasjon ble fremhevet nettopp det arbeid som nå utføres av kyststatene og Kontinentalsokkelkommissjonen med sikte på å fastsette kontinentalsokkelens yttergrenser. Kronikkforfatteren hevdet blant annet at Norges hovedinteresse i nord i realiteten er større nasjonal kontroll og at utfordringene man der står overfor neppe best lar seg løse ved å henfalle til det som «teknisk sett» hviler på trygg folkerettslig grunn. Som følge av at mange stater ikke har tiltrådt Havrettskonvensjonen, skulle et alternativ være at Norge gikk foran med et godt eksempel og avholdt seg fra å fastsette sokkelens yttergrenser i tråd med konvensjonens bestemmelser. Man burde heller bestrebe seg på å komme til enighet om en ny internasjonal avtale for Arktis, med miljø, klima og samarbeid som grunnleggende forutsetninger.

For en kontinuerlig diskusjon av hvordan kyststatene i Arktis, og for så vidt verden for øvrig, best skal møte de mange utfordringer som for eksempel relaterer seg til vern av det marine miljø, er det utelukkende positivt at det settes spørsmålstejn ved det gjeldende regelverk. Det påkaller imidlertid oppmerksomhet når det blir hevdet at Norge ved å følge Havrettskonvensjonens bestemmelser vil kunne opptre provoserende eller konfliktskapende. Dernest har det lite for seg å hevde at norsk tilbakeholdenhet i disse spørsmål vil være særlig miljømessig fordelaktig, politisk stabiliserende eller på annet vis til gagn for det internasjonale samfunn.

En rettspolitisk drøftelse av jurisdiksjonsspørsmålene i Arktis krever ikke bare at man har kjennskap til de materielle regler som for eksempel prosessen med å fastsette kontinentalsokkelens yttergrenser bygger på. Man må også basere seg på en forståelse av de legislative hensyn som ligger til grunn for regelverket, herunder den moderne havets folkerett, og da Havrettskonvensjonen i særdeleshet. Sistnevnte representerer det lengste skritt det internasjonale samfunn noensinne har tatt i retning av et globalt, rettslig regime for en bærekraftig ressursforvaltning for verdens havområder. Det skyldes for det første at arbeidet som ledet frem til vedtaket av konvensjonen, foregikk under FNs organisasjon og følgelig slik at nesten samtlige av verdens stater hadde anledning til å delta. For det andre, drøftelsene angikk noen av vår tids viktigste spørsmål: miljøvern og marin ressursforvaltning. Ønsket om en ny rettsorden for havene kan ikke utelukkende ses på bakgrunn av kyststatenes ønske om å nyttiggjøre seg ressursene i de nære havområder, heller ikke Norges eller Russlands mulige ønske om å drive sokkelvirksomhet i nord. Store områder som tidligere var underlagt reglene om havets frihet, har blitt gjenstand for et mer balansert regime der kyststatene også er forpliktet som forvaltere. Man var enig om at det var i alles interesse at én stat – kyststaten – hadde det primære forvalteransvar.

Under FNs tredje havrettskonferanse fra 1973 til 1982 var det bred enighet om at den nye rettsorden også skulle gjelde for Nordishavet. Vedta-

kelsen av Havrettskonvensjonens artikkel 234 står som bevis på dette og angår eksplisitt kyststatens rett til å vedta regler for skipsfart i isdekket farvann. Det er i dag derfor klart at havretten er det relevante rammeverk for nasjonal lovgivning også i Arktis. I alle mellomstatlige forhold (foreløpig med unntak av USA) som angår spørsmål som saklig sett er omfattet av Havrettskonvensjonens bestemmelser, kan konvensjonen derfor anvendes som direkte rettsgrunnlag. En rettslig handlemåte eller utenrikspolitisk strategi som fullt og helt er i tråd med disse regler, kan derfor vanskelig kritiseres. Og ser man Russlands og Norges handlemåte under denne synsvinkel, lar det seg vanskelig hevde at denne bare er et uttrykk for et reelt ønske om større nasjonal kontroll.

Verdt å nevne i denne sammenheng er også at flere enn 150 stater har tiltrådt Havrettskonvensjonen. Man må for alle tilfeller anta at disse har gjort en grundig analyse av det regelverk de har inngått på, inkludert de detaljerte bestemmelser som angir fremgangsmåten for hvordan kontinentalsokkelens yttergrenser skal fastsettes. Skal man peke på noen som har grunn til å bestride denne fremgangsmåten, må man naturligvis peke på de stater som *ikke* har tiltrådt konvensjonen. På verdensbasis snakker vi da om et stort mindretall. Det kan videre bemerkes at på FNs tredje havrettskonferanse anslo man at 33 kyststater hadde mulighet til en kontinentalsokkel utenfor 200 nautiske mil.³⁹ Av disse igjen er det altså bare Ecuador og USA som ennå ikke har tiltrådt konvensjonen.⁴⁰ Men til tross for at et lite mindretall formelt sett står utenfor Havrettskonvensjonen, vil man få problemer med å begrunne et standpunkt om at for eksempel Norge og Russland nå utnytter traktaten for å sikre seg rett til havbunnens potensielle ressurser. Det er ikke bare Havrettskonvensjonen som binder statene i disse spørsmål. Den folkerettslige sedvanerett er bindende for alle og uansett om det foreligger noen uttrykkelig aksept for regelen.⁴¹ Konvensjonens bestemmelse om at kyststaten har rett til en kontinentalsokkel utover dens sjøterritorium, er en kodifisering av gjeldende sedvanerett og således bindende for alle stater, traktatpart eller ikke. Det kan i denne sammenheng bemerkes at kontinentalsokkelen utenfor 200 nautiske mil ikke er en ny rettsvinning som følge av artikkel 76 i Havrettskonvensjonen. Kontinentalsokkelen utenfor 200 nautiske mil har vært med oss hele tiden. Det nye med artikkel 76 er at den gir anvisning på hvilke geologiske forhold som er rettslig relevante for det formål å avgjøre sokkelens utstrekning, og at

39 Se note 13 over.

40 USA har signert Havrettskonvensjonen, og det er forventet en ratifikasjon i nærmeste fremtid.

41 En stat som konsekvent protesterer mot en praksis som fører til sedvanerettsdannelse, vil likevel ikke bli bundet av sedvaneretten. Den internasjonale domstol forutsatte en slik «persistent objector rule» i *Anglo-Norwegian Fisheries* (ICJ 1951: 131). Aksepterer man at sedvaneretten blir bindende også for en protesterende stat, så aksepterer man en prinsipielt viktig begrensning i suverenitetsprinsippet. Se nærmere, Ruud, Ulfstein & Fauchald (1997: 23–24).

den etablerer en spesiell kommisjon som skal bekrefte tilstedeværelsen av disse omstendigheter.

I forlengelsen av dette må det minnes om det som i realiteten har vært gjenstand for internasjonal interesse den siste tiden. Som konkludert ovenfor, er spørsmålet om hvor yttergrensene for en kyststats kontinentalsokkel skal ligge, noe annet enn spørsmålet om hvilke regler som skal gjelde *innenfor* det aktuelle området. Det er imidlertid klart at det er de sistnevnte regler man må påberope seg om man ønsker å sette fokus på for eksempel miljøutfordringer knyttet til petroleumsvirksomhet i Arktis. Men det er heller ikke slik at kyststaten på kontinentalsokkelen utenfor 200 nautiske mil har noen plikt til å utnytte eventuelle ressurser den måtte komme over. På samme vis som innenfor 200 nautiske mil vil kyststatens jurisdiksjonsutøvelse være begrenset i henhold til havrettens regelverk for øvrig og av hensyn til andres bruk av havet.

Bakgrunnen for at grensene for nasjonalstatenes jurisdiksjon over den arktiske sokkel har kommet på spissen, skyldes også først og fremst at tidsfristen som Havrettskonvensjonen stiller opp for å etablere sokkelens yttergrenser, for noen nå er i ferd med å løpe ut. Klimaendringer eller ikke, det flere har valgt å kalle et «kappløp om Arktis» er i realiteten en bestrebelse på å oppfylle en for de fleste godt gjemt folkerettslig forpliktelse. De vel dokumenterte klimaendringer som ismeltingen i Arktis på sett og vis er blitt symbolet på, er sannsynligvis den største miljømessige utfordring i vår tid. Det er likevel klart at disse bekymringer har liten eller ingen relevans i denne sammenheng.

Man kan meget vel kritisere det å plante sitt flagg på den arktiske havbunn, ikke minst som unødig provoserende. Omstendighetene for øvrig taler imidlertid for at de arktiske kyststater forholder seg til *havretten* som den viktigste premissleverandør for hvordan man velger å opptre internasjonalt i disse spørsmål. Å la være å følge Havrettskonvensjonens bestemmelser vil også være problematisk i det helt grunnleggende. For det første bør man betrakte den folkerettslige forpliktelse som et argument i seg selv. I denne sammenheng må bemerkes at regelverket rent substansielt gir en akseptabel fremgangsmåte for det som her er problemstillingen: å oppnå en klar grense for den nasjonale jurisdiksjon. Hensett til det overveldende flertall av ratifikasjoner blant verdens stater, er det også global enighet i denne retning. For det andre er det et åpenbart rettsbrudd å bryte en folkerettslig forpliktelse under henvisning til hensyn som i realiteten ikke har noe med forpliktelsen å gjøre. Endelig vil en slik passivitet medføre akkurat det motsatte av det bestemmelsene tar sikte på å oppnå: uklarhet med hensyn til grensene for nasjonal myndighetsutøvelse i Polhavet.

Innenfor havrettens regelverk bør det derfor til enhver tid være opp til de ansvarlige myndigheter å ta stilling til så vidt sentrale spørsmål. Man kan ikke basere seg på at tilbakeholdenhet på vegne av den norske eller

russiske stat vil være særlig formålstjenlig. Hvem vil eventuelt tjene på at Norge eller Russland gir avkall på det folkeretten her gir grunnlag for? Og fins det andre stater eller aktører som er bedre tjent med et restriktivt miljøregime eller har større interesse i et politisk stabilt Arktis?

Avsluttende bemerkninger

«En spurv i tranedans» kan også bety at rettssystemet har bestått sin prøve. Havretten danner ikke bare rammene for hva som til enhver tid vil være politisk opportunt for Norge og Russland å hevde med hensyn til sin juridiksjonsutøvelse i de nordlige havområder. Regelverket bidrar, her som ellers, til forutsigelighet, stabilitet og godt internasjonalt samkvem. Styrken ligger blant annet i at også «små» stater behandles på like vilkår. Prosessen med å fastsette kontinentalsokkelens yttergrenser er intet unntak. Mye arbeid gjenstår både på kommisjonens og kyststatenes hånd, men det er konklusjonen her at havretten bør være den grunnleggende premissleverandør for hvordan Norge, Russland og andre arktiske kyststater velger å opptre i disse spørsmål.

Så skal likevel det substansielle regelverk alltid være gjenstand for et kritisk blikk – og med den erkjennelse at en rettsdogmatisk tilnærming i alle relasjoner vil kunne være lite hensiktsmessig under hensyntagen til den spesielle utenrikspolitiske kontekst de arktiske kyststater befinner seg i. Kanskje var også Polhavet bare av akademisk interesse for dem som forhandlet frem den nye havets folkerett. Kanskje trenger vi etter hvert nye regler som er spesielt tilpasset arktiske forhold. Kanskje vil det bli behov for ytterligere internasjonalt samarbeid. Poenget her er likevel at det gjeldende regelverk – også det som spesielt angår fastsettelsen av kontinentalsokkelens yttergrenser – på ingen måte forhindrer etableringen av nye forvaltningsregimer eller samarbeidsmekanismer. Tvert imot, implementeringen av disse regler vil være en grunnleggende forutsetning for å gjendrive selve de bekymringer som aksentuerte behovet for en ny, global rettsorden for havene. Det skal således også advares mot å sette likhetstegn mellom den kontinuerlige analyse av havrettens konkrete bestemmelser, eller det å kritisere dens utilstrekkelighet på enkelte punkter, og det at en slik utilstrekkelighet er en karakteristisk svakhet ved folkeretten som en stabiliserende faktor i internasjonale relasjoner.

Litteratur

- Brown, E.D. (1992) «Law of the Sea, History» i Bernhardt, Rudolf (red.) *Encyclopedia of Public International Law* 3. Amsterdam: Elsevier Science Publishers.
- Churchill, Robin & Vaughan Lowe (1999) *The Law of the Sea*. Manchester: Manchester University Press.
- Churchill, Robin & Geir Ulfstein (1992) *Marine Management in Disputed Areas: The Case of the Barents Sea*. London: Routledge.
- Commission on the Limits of the Continental Shelf (CLCS) (2007) *Oceans and Law of the Sea*. Tilgjengelig på http://www.un.org/Depts/los/clcs_new/clcs_home.htm.
- Dokumenty (1964) Publisert i *Dokumenty Vneshnej Politiki SSSR* 9, 1964: 28, i Rozakis (1989).
- Egede, Edwin (2004) «The Outer Limits of the Continental Shelf: African States and the 1982 Law of the Sea Convention», *Ocean Development and International Law* 35: 157–78.
- Elferink, Alex G. Oude (2006) «Article 76 of the LOSC on the Definition of the Continental Shelf: Questions concerning its Interpretation from a Legal Perspective», *The International Journal of Marine and Coastal Law, Special Issue, Symposium on the Outer Continental Shelf* 21: 269–85.
- Flock, Hans & Birger Stuevold Lassen (red.) (2006) *Norges Lover*. Mikkeli: St. Michel Print Oy.
- FN-dokument (2001) *Decision regarding the date of commencement of the ten-year period for making submissions to the Commission on the Limits of the Continental Shelf set out in article 4 of Annex II to the United Nations Convention on the Law of the Sea*. SPLOS/72, 29. mai.
- FN-dokument (2008) *Decision regarding the workload of the Commission on the Limits of the Continental Shelf and the ability of States, particularly developing States, to fulfill the requirements of article 4 of Annex II to the United Nations Convention on the Law of the Sea, as well as the decision contained in SPLOS/72, paragraph (a)*. SPLOS/183, 20. juni.
- Fleischer, Carl August (1994) *Folkerett*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Folkeforbundet (1927) *Committee of Experts for the Progressive Codification of International Law, Report to the Council of the League of Nations on the Questions Which Appear Ripe for International Regulation*. Genève: Folkeforbundets publikasjoner.
- Franckx, Erik (1993) *Maritime Claims in the Arctic – Canadian and Russian Perspectives*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers.
- Guidelines (1999) «Scientific and Technical Guidelines of the Commission on the Limits of the Continental Shelf». Vedtatt av FNs kontinentalsokkelkomisjon 13. mai 1999 på dens femte sesjon, New York 3.–14. mai.
- Hansson, Rasmus (2007) «En spurv i tranedans», *Dagbladet* 13. november.
- ICJ (1951) *Fiskerisaken* (Norge mot Storbritannia). Publisert i *International Court of Justice Reports*: 1951: 116.
- ICJ (1969) *Nordsjøsak*. Publisert i *International Court of Justice Reports*: 1969: 3.
- ICJ (1978) Dom av 19. desember 1978, *Hellas mot Tyrkia*. Publisert i *International Court of Justice Reports*: 1978: 3.
- ICJ (1982) Dom av 24. februar 1982, *Tunisia mot Libya*. Publisert i *International Court of Justice Reports*: 1982: 18–323.

- ILM (1979) Voldgiftsavgjørelse av 30. juni 1977, *Frankrike mot Storbritannia*. Gjengitt i *International Legal Materials*: 18, 1979: 397–494.
- ILM (1981) *Dom, Island mot Norge (Jan Mayen)*. Gjengitt i *International Legal Materials*: 20, 1981: 797.
- IPCC (2007) *Climate Change: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Korovin, E. A. (1926) «SSSR i polar polyarnye zemli» [The USSR and the Polar lands], *Sovetskoe pravo*: 3: 43–46.
- LNTS (1920) Publisert i *League of Nations Treaty Series* 2, 1920: 7.
- Mahmoudi, Said (1987) *The Law of Deep Sea-bed Mining*. Stockholm: Almquist & Wiksell International.
- McDorman, Ted (2004) «A Note on the Commission on the Limits of the Continental Shelf and the Submission of the Russian Federation» i D. Caron & Harry Scheiber (red.) *Bringing New Law to Ocean Waters*. Martinus Nijhoff Publishers (467–81).
- Møse, Erik (red.) (1995) *Folkerettslige tekster*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Offerdal, Kristine (2007) «Oil, gas and the environment» i Olav Schram Stokke & Geir Hønneland (red.) *International Cooperation and Arctic Governance – regime effectiveness and northern region building*. Oxon: Routledge (138–63).
- Overenskomster (1978) *Overenskomster med fremmede Stater* 1978: 436.
- Oxman, B. H. (1980) «The Third United Nations Conference on the Law of the Sea: The English Session (1979)», *American Journal of International Law* 74: 1–47.
- Pharand, Donat (1988) *Canada's Arctic waters in international law*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pulvenis, J.F. (1991) «The Continental Shelf Definition and Rules Applicable to Resources» i R. Dupuy & D. Vignes (red.) *A Handbook on the New Law of the Sea*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers (315–82).
- Rozakis, Christos (1989) «Continental Shelf» i Rudolf Bernhardt (red.) *Encyclopedia of Public International Law* 1. Amsterdam: Elsevier Science Publishers.
- Rules of Procedure (2004) *Rules of Procedure of the Commission on the Limits of the Continental Shelf*. Vedtatt av kommisjonen 30. april 2004, FN-dokument CLCS/40.
- Ruud, Morten, Geir Ulfstein & Ole Kristian Fauchald (1997) «Utvalgte emner i folkerett». Otta: Tano Aschehoug.
- Sawhill, S. (2005) «Ressurser i nordområdene – hva vet vi?», *Horisont – næringspolitisk tidsskrift* 3: 48–59.
- Sbornik (1938-1975) *Sbornik Zakonov SSR I Ukazov* 2, 1938-1975: 404, i Rozakis (1989).
- St. prp. (1995–1996) Stortingsproposisjon nr. 37 *Om samtykke til ratifikasjon av De forente nasjoners havrettskonvensjon av 10. desember 1982, med tilhørende norske erklæringer og tiltredelse til avtale av 28. juli 1994 om gjennomføring av del XI i De forente nasjoners havrettskonvensjon av 10. desember 1982*.
- St. prp. (2007–2008) Stortingsproposisjon nr. 3 *Om samtykke til ratifikasjon av overenskomst av 11. juli 2007 mellom Norge og Russland om den maritime avgrensning i Varangerfjordområdet*.
- Treaty Doc. (1994) *Message of 7 October 1994 from the President of the USA to the Senate, Treaty Doc. 103–39*: 56.

- Ulfstein, Geir (1995) *The Svalbard Treaty – From Terra Nullius to Norwegian Sovereignty*. Oslo. Scandinavian University Press.
- UNCLOS (1982) *United Nations Convention on the Law of the Sea*, Montego Bay, 10. desember. Konvensjonens tekst i *International Legal Materials*: 21, 1982L: 1, 26 l ff.
- UNGA (1967–1968) *Official Records of the United Nations General Assembly 22nd Session Plenary Meetings, September 19–December 19, 1967, April 24–June 12, 1968 and September 23, 1968*, Vol. III, UN, New York 1971, 1639th Plenary Meeting, Agenda item 92.
- UNTS (1957) Publisert i *United Nations Treaty Series*: 312: 289.
- UNTS (1958) Genèvekonvensjonen om kontinentalsokkelen, publisert i *United Nations Treaty Series*: 499: 311.
- Vedomosti (1984) *Vedomosti Verchovnogo Soveta SSSR* 47, 1984: 174, i Rozakis (1989).
- Vylegzhanin, A.N & V.K. Zilanov (2007) *Spitsbergen: Legal Regime of Adjacent Marine Areas*. Utrecht: Eleven International Publishing.
- Whiteman, M.M. (1965) «State Department Publication, Washington, District of Columbia», *Digest of International Law* 4: 756–57.